

Jakub Arbes
Newtonův mozek

Jakub Arbes žil v letech 1840-1914. Byl českým spisovatelem, novinářem, prozaikem, divadelním kritikem. Psal zejména sociální romány, psychologická studia a romaneta. Částečně se hlásil k májovcům. Nejčastěji byl děj situován v Praze. Charakteristickými prvky Arbesovy tvorby jsou autobiografičnost, radikální sociální názor, racionalismus a filosofický determinismus. Mezi jeho díla patří *Ďábel na skřipci*, *Kandidáti existence*, *Předměstské arabesky*, *Svatý Xaverius*, *Štrajchpudlíci* a *Záhadné povahy*.

Je to vědecko-fantastické romaneto. Arbes zde ukazuje na neustálé války a zabíjení, které doprovází lidstvo již od jeho počátku. Hlavními postavami jsou dva studenti, kteří se zabývali přírodními vědami. Jedním z nich je snad i sám autor, osoba, která příběh vypráví. Druhý student je označován pouze jako přítel – není zde uvedeno jméno. Přítel se zabýval eskamotérstvím. Po problémech ve škole se přítel dal na vojnu, zatímco vypravěč zůstal na studiích. Vypravěč dostal dopis od přítele, že jeho pluk jde do boje. Napsal mu, že pokud zahyne, ať uspořádá na jeho počest slavnost, na které se všichni budou radovat a zapomenou na jeho smrt. Po oslavě slíbil, že ho ještě jednou za život navštíví. Voják v bitvě padl a přítel mu po nějaké době uspořádal slavnost, na kterou se bohužel dostavil jen on sám. Ten den usnul nad knihou a zdál se mu zvláštní sen. K němu domů přišel v noci jeho zesnulý přítel a řekl mu, že si jeho mrtvolu spletli s jiným vojákem. Pozval překvapeného vypravěče do paláce Kinských, kde bydlel, na hostinu oslavující jeho návrat zpět. Zde přítel uspořádal kouzelnické představení. Hovořil zde o sestrojení funkčního stroje času, který funguje na principu využití informací uložených v světelných paprscích vycházejících ze Země. Nakonec přítel spolu s vypravěčem odletí ve stroji času. Cestovatelé se za celou dobu letu setkali pouze s válkami. Nakonec se stroj času rozbil a jeho vypravěč obětoval svůj život, aby jeho přítel přežil. V tu chvíli se tento student probouzí ve svém pokoji.

Ukázka z díla :

Slova jeho zněla hřímavě, jako když přísný, spravedlivý soudce hněvivě kárá ...

Tvář jeho však jsem nemohl rozeznati; nalézali!'' jsme se v čiré, neproniknutelné tmě. Mlčel jsem ...

Však náhle přítel poznovu se ozval.

„Co to? Přístroj náš kolísá... Pozbyli jsme patrně rovnováhy ... Klesáme!..."

Hlas přítelův zněl úzkostlivě, až mi srdce ledovatělo.

Nepokoj můj mžikem změnil se v úzkost nevýslovnou ...

„Pust' se přístroje!" vzkřikl přítel. „Jeden z nás musí se obětovat!... Jinak zahyneme oba!..."

Neodpověděl jsem; nemohl jsem odpovědět. Cítil jsem jen, že mne smysly opouštějí.

„Pust' se! Jinak tě srazím!" zaznělo poznovu z úst přítelových.

„Jmenuj mi aspoň svůj motor!" vyrazil jsem ze sebe.

Vtom jsem cítil, jak se přístroj překotil... Letěli jsme střemhlav dolů .

Pustil jsem se.

Zdálo se mi, že slyším divoký smích přítelův a slova: „Sbohem navěky!... Motor můj jest všemu světu znám. Jest to věčně oživující, věčně tvořící — obraznost ..." Hlas přítelův zněl temně; poslední slova sotva jsem doslechl ... Pozbyli jsem smyslů úplně.

Kdo usnul někdy na podzim při otevřeném okně a náhle procitnul, ví, jak zvláštní mrazivý pocit procitnutí takové počasí provází.

Podobný mráz projel mi tělem, když probíraje se z mráкотného sna zpozoroval jsem, že žlutavý přisvit ranní vnika polootevřeným oknem do mé osamělé mansardy.

Udiveně rozhlédl jsem se kolem a prvá má myšlenka přiosťřila se mimovolně v otázku:

„Byla to skutečnost, prelud, nebo sen?"

Smysly moje však byli tak otupělé, že jsem si nemohl otázku zodpovědět.

Pamatuji se jen, že mi ihned napadlo, že doktor Sperlich, jenž byl v sále letohrádku knížat Kinských přítelovu smrt konstatoval, jest už od několika roků mrtev a že v zámku samém nikdy nebylo a není žádných takových chodeb, jakýmiž jsem právě byl bloudil.

Pamatuju se též, že seděl jsem právě u svého stolku, na němž ležela otevřená astronomická kniha, v kteréž jsem byl patrně před usnutím četl.

Na více se nepamatuju. Mráкотy obestřely duši mou poznovu. Procitl jsem teprve po nějakém čase.

Ležel jsem na loži a vedle lože klečela staříčká má matička . Otevřev oči zahleděl jsem se v upřímnou, vráskovitou její tvář a pocit nevýslovného blaha rozechvěl mou duši.

„Ach dítě, drahé dítě, co se to s tebou dělo?" zaslechl jsem matčin hlas. „Přiběhli pro mne, žes bez sebe a třetí den už..."

„Třetí den?" byla první moje otázka.

„Třetí —" opakovala matička. „Lékař tu byl každý den několikráte a radil jen ticho a poklid.

Mluvil cosi o známkách — šílenosti..."

Ilustrovaná, stará čeština. Příliš mnoho příkladů válek.

Literatura a zdroje : kniha Newtonův mozek

<http://literatura.kvalitne.cz/arb.htm>